

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЇ ЄВРОПИ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧЕСЬКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА І ГУАМ

господарства є створення умов, за яких безпосередній виробник стане господарем землі, тобто самостійно визначатиме напрямок діяльності свого господарства й розпоряджатиметься виробленим продуктом і доходом. А це само по собі є формою прояву усупільнення праці.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / За ред. В.М.Гейця – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
2. Универсальный атлас мира / Ю.Н.Голубчиков, С.Ю.Шокарев. – М.: Астрель, 2008. – 312 с.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3 / Редкол.: С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. Сільське господарство – С.390-393. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. – 848 с.
4. Статистичний щорічник України за 2009 рік / За ред. Осауленка О.Г. – Київ: Державне підприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – 568 с.
5. Мочерний С.В., Довбенко М.В. Економічна теорія: Підручник. – К.: Академія, 2004. – 856 с.
6. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – Харків: Одисей, 2011. – 55 с.

РЕЗЮМЕ

У статті проаналізовано еволюцію форм власності в аграрному секторі економіки, виділено групи чинників, що визначають особливості сільськогосподарського виробництва, організаційних форм підприємства й суспільної форми праці в цій галузі господарювання.

Ключові слова: сільськогосподарське виробництво, відносини власності, аграрний сектор.

РЕЗЮМЕ

В статье проанализирована эволюция форм собственности в аграрном секторе экономики, выделены группы факторов, определяющих особенности сельскохозяйственного производства, организационных форм предприятий и общественной формы труда в этой отрасли хозяйства.

Ключевые слова: сельскохозяйственное производство, отношения собственности, аграрный сектор.

SUMMARY

In article research evolution of property forms in agricultural production, pick out groups of factors to peculiarity agricultural production, organization forms enterprises and social form labour in it.

Keywords: agricultural production, property relations, agrarian sector.

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ

Дмитриченко Л.І., д.е.н., професор, Донецький національний університет

Нікітіч С.І., Донецький національний університет

Постановка проблеми. Оцінюючи сучасний стан національної економіки, структурні процеси й структурні зміни, що відбуваються в Україні протягом останнього десятиліття, необхідно урахувати вплив як зовнішньоекономічних чинників (насамперед, фінансово-економічну кризу), так і внутрішніх чинників (насамперед, суперечності розвитку вітчизняної економіки й механізмів управління нею). Комплексний вплив названих груп чинників (об'єктивного й суб'єктивного характеру) на структуру національної економіки України мав як позитивні, так і негативні наслідки. Про це йдеться у Національній доповіді Академії наук України «Соціально-економічний стан України: наслідки для народу і держави». У названій науковій праці системно висвітлено макроекономічні зміни й трансформації реального сектору вітчизняної економіки [1].

Аналіз стану сучасної структури й структурних макроекономічних процесів дає підставу для висновку щодо майже повної розгалуженості національної економіки, руйнування її системоутворюючого ядра, втрати Україною шансів найближчим часом перетворитися в розвинену країну світу. Проте, структура національної економіки будь-якої країни визначає рівень її розвитку, стан і характер інтегрування в світовий економічний простір, міжнародний престиж і в кінець кінців – рівень добробуту народу. Це обумовлює необхідність і актуальність дослідження структури національної економіки й структурних процесів, що відбуваються в ній, без чого неможливо розробити цілісну концепцію структурної перебудови економіки країни у напрямку її здатності забезпечити соціально-економічне зростання й розвиток України.

Аналіз останніх публікацій. Проблема структурних процесів в економіці вельми багатогранна, про що свідчать публікації в науковій літературі. Автори висвітлюють найрізноманітніші аспекти структури, тенденцій її розвитку, структурних процесів і структурних зрушень в економіці.

Останнім часом самим розповсюдженим напрямом дослідження означеної проблеми є інноваційно-інвестиційний напрям та вплив фінансових важелів на структурні процеси. У такому аспекті аналіз структури реального сектору економіки здійснюють І.Школьник та А.Семенов [2, с.83-93]. Активізувалося дослідження стану окремих галузей економіки та їх місця й ролі в національній економіці, про що йдеться у науковій статті Ю.Великого [3, с.16-19]. Структурні аспекти власності останнім часом активно аналізує В.Тарасевич [4, с.15-23]. Ю.Петруня та О.Івашина досліджують інституціональні чинники економічного розвитку [5, с.24-31].

Більш-менш системним є аналіз впливу кризи на провідні галузі вітчизняної економіки, здійснений колективом авторів монографії «Глобальна економічна криза 2008-2010 років: світовий досвід та шляхи подолання в Україні» [6, с.140-205].

Щодо методології структурних процесів і структурних зрушень в сучасній національній економіці, то комплексне дослідження такого аспекту проблеми є відсутнім. Це зумовлює необхідність спрямування наукового пошуку у даному напрямі.

Виділення невирішених проблем і ціль дослідження. Не дивлячись на багатоаспектні підходи до аналізу структури національної економіки України, цілісну концепцію розвитку структурних процесів, яка б забезпечила ефективне функціонування макроекономіки й окремих господарських суб'єктів не розроблено. Ціллю даної статті є спроба обґрунтувати авторське бачення такої концепції, тобто запропонувати такі напрями зміни структури української економіки, які б забезпечили економічне зростання й у подальшому – економічний розвиток країни та її гідне місце у світовій економічній спільноті.

Викладення основного матеріалу. В сучасній економічній літературі все активніше підіймається проблема щодо економічного потенціалу України на початку її розвитку як незалежної країни та її можливостей швидкого перетворення у одну з найрозвинутіших країн Центральної та Східної Європи. Результати дослідництва даного аспекту економічного стану України у цілому та структури її економіки зокрема, довели наступне:

1. На так званому початковому етапі незалежності (на 1991 р.) Україна мала міцний економічний потенціал і суттєві переваги, які навали їй шанс досить швидко стати в ряд розвинутих країн світу. В структурі української економіки функціонувала досить розвинута промисловість, зокрема такі її провідні галузі як авіабудування, ракетобудування, виробництво систем космічного управління. Динамічно розвивалося сільське господарство. Економічний потенціал країни посилювався наявністю високо освіченої робочої сили, що забезпечувала досить високий науково-технічний рівень розвитку тощо. Але ці потенційні переваги було втрачено вже на перших етапах ринкових трансформацій.

Таке становище обумовлене як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами.

Серед об'єктивних причин дослідники виділяють надзвичайно міцну (порівняно з іншими колишніми радянськими республіками) інтегрованість української економіки в єдиний народногосподарський комплекс СРСР; функціонування значної частини економічного потенціалу в сфері військово-промислового комплексу; критичний ступінь зносу основних виробничих фондів (суттєва частка яких була двічі й навіть тричі амортизованою); високий рівень одержавлення економіки тощо.

Серед суб'єктивних причин називають помилки у механізмах реалізації стратегії ринкових реформ, обумовлені некомпетентністю реформаторів і надзвичайною захопленістю іноземними моделями структурних соціально-економічних та інституціональних трансформацій. З приводу цього відомий український вчений, директор Інституту світової економіки та міжнародних відносин НАН України, академік Пахомов Ю.М. писав: «В наслідок своєї некомпетентності реформатори навіть не зрозуміли (й дотепер не розуміють), що їх зусиллями на індустріально розвинуту країну, озброєну сучасною наукою, культурою й освітою, було накинуто реформаторську модель, розраховану на слабозвинуті країни... Здійснився по суті вибір шляху назад – до простого товарного виробництва, й він виключив – й дотепер по інерції виключає розробку урядом довгострокової стратегії...» [7, с.4].

Яскравим прикладом означеної некомпетентності в визначенні механізмів реформування вітчизняної економіки є майже трагічна доля малого й середнього бізнесу в сучасній Україні. Йдеться про те, що коли почалося руйнування крупного бізнесу під прапором ідеї, сутність якої в тому, що частка малого бізнесу в інституціональній структурі економіки провідних країн світу значно

перевищує відповідний показник крупного підприємництва, дехто з методологічно підкутих фахівців попереджав про помилковість такого шляху ринкових перетворень. Адже ж логічно, що *саме розвинутий крупний бізнес має бути підґрунтям розвитку малого бізнесу*. Але, спираючись на кількісні показники частки малих підприємств саме в інституціональній структурі економіки, керівники уряду прийняли хибний шлях трансформацій – руйнування крупних підприємств, їх так зване розукрупнення, чим підірвали не тільки матеріальну базу розвитку малого підприємництва, але майже знищили матеріальну базу розвитку країни в цілому.

Навіть якщо урахувати західні моделі розвитку інституціональної структури економіки, стає зрозумілим, що до сучасної структури економіка Заходу рухалася від дрібної приватної власності, від вільної конкуренції й вільного ціноутворення до монополії й механізмів державного регулювання. В свою чергу саме на підґрунті крупного бізнесу з середини 60-х років ХХ століття почалася нова хвиля розвитку малого бізнесу в західних країнах. Нажаль, навіть провідні фахівці – автори вище згадуваної Національної доповіді навіть на сучасному етапі дослідження роблять, на нашу думку, суттєву помилку, коли підкреслюють, що «економіка України... мала рухатись у протилежному напрямі. Відповідно ключовим елементам ринкових трансформацій в Україні мусило стати розуміння їх інверсійного характеру порівняно з класичним процесом» [1, с.5]. В даному контексті під інверсійним характером реформ розуміється саме розукрупнення підприємств й на такій базі – формування ринкового середовища. Автори такої концепції не враховують, що в Україні вже панував крупний бізнес і що саме його зміцнення (навіть на основі роздержавлення й приватизації, а не на основі розукрупнення підприємств) мала будуватися ринкова структура національної економіки.

Зрозуміло, що названі причини втрати Україною переваг швидкого ринкового розвитку розбалансували народногосподарський комплекс країни й призвели до різкого падіння основних макроекономічних показників, що продовжувалося протягом майже десятиліття.

2. Протягом першого десятиліття незалежності Україна пережила такі обсяги падіння економіки, що призвели до її критичного стану, коли межа падіння перетинала рівень 50%. Так, у 1999 році ВВП знизився до 40,8% порівняно з рівнем 1990 року; приріст обсягу основних виробничих засобів майже за десятиліття становив усього 6%, в тому числі у промисловості – 8%, а в сільському господарстві – залишався на рівні 1990 року; показник питомої ваги спроможних до інновацій промислових підприємств у їх загальній кількості скоротився в двічі і становив 14,7%; обсяг продукції сільського господарства знизився до рівня 53,4%; реальні доходи населення за цей період знизилися до рівня 32,9% відносно показника 1990 року [8, с.37, 102].

Щодо структурних процесів, які відбувалися в цей час в Україні, то вони оцінюються як вкрай негативні. Так, щодо реального сектору економіки, який насамперед представляє промисловість, то майже на 4% скоротився показник випуску промислової продукції в загальному обсязі випуску продукції: з 50,7% у 1990 році до 47% у 2000 році. На 5% скоротилась частка валової доданої вартості в структурі її загального обсягу [9, с.107].

В означений період відбулися структурні деформації регіонального рівня: якщо у 1991 році диференціація максимального й мінімального значення показників випуску промислової продукції на особу у регіонах складала 2,2 рази, то в 1999 році – 12 раз. Частка п'яти найменш розвинутих регіонів у сукупному обсязі промислового виробництва скоротилася відповідно з 7,7% до 3,2%; співвідношення між доходами на особу населення становило 6,5 рази; співвідношення між податковими надходженнями – 9 раз.

Така зруйнована база національної економіки суттєво ускладнила подальші процеси розвитку країни й формування ефективної соціально-економічної та інституціональної структури.

3. Перше десятиліття ХХІ століття у цілому також не дало позитивних результатів щодо структурних процесів в економіці України, що підтверджується низкою негативних деформацій в усіх сферах, галузях і регіонах національної економіки. Проте, слід зазначити, що з початку десятиліття (з 2000 року) до виникнення наприкінці 2008 року світової фінансово-економічної кризи національна економіка демонструвала позитивні зрушення. За оцінками фахівців, значною мірою вони були зумовлені наступними чинниками:

- прискоренням розвитку світової економіки, що сприяло пожвавленню кон'юнктури на зовнішніх ринках металургійної та нафто-хімічної продукції (вони є основними товарними групами українського експорту);
- проведенням першої грошової приватизації великих інвестиційно привабливих виробничих комплексів за низькою номінальною вартістю, що надало можливості збільшити обсяги інвестицій;
- зростанням прибутків суб'єктів господарювання, що активізувало інвестиційний попит;

- ліквідацією заборгованості щодо пенсійних виплат і суттєвим скороченням заборгованості щодо заробітної плати [1, с.16-17].

Якщо дослідити період з 2000 року до початку кризи (й навіть до кінця 2008 року), то очевидним є зростання української економіки. Так, відомо, що у 1999 році ВВП знизився до рівня 40,8% відносно 1990 року, а у 2008 році цей показник суттєво підвищився й становив 74,2% щодо його рівня у 1990 році. За 2000-2007 роки індекс промислової продукції відносно попереднього року завжди перебільшував 100%; кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення зросла у 1,7 рази. За 2000-2008 роки обсяг реалізованої промислової продукції збільшився у 5 разів, а номінальні доходи населенні – майже у 6,6 рази. У 2008 році індекс продукції сільського господарства становив 70% відносно 1990 року проти 49% у 1999 році [9, с.30, 108, 144, 306, 393]. Та криза обумовила суттєві негативні явища в національній економіці в наступному після 2008 року періоді.

Якщо аналізувати все перше десятиліття XXI століття, то найбільш помітні деформації спостерігалися в сільському господарстві: за 1990-2009 роки обсяг виробництва цієї галузі скоротився більше ніж на 30% (у 2009 році – 69,9% від рівня 1990 року) й становив у 2009 році 102093 млн. грн. проти 145875 млн. грн. у 1990 році (у порівнянних цінах 2005 року); основний тягар виробництва сільськогосподарської продукції лежить на плечах населення (55,2%), в господарствах якого виробляється 53,7% продукції рослинництва й 57,4% – продукції тваринництва. Слід додати, що означені негативні тенденції стійкі: з року в рік спостерігалось скорочення загальних обсягів сільськогосподарського виробництва й зростання частки виробництва в господарствах населення [9, с.31-33].

Суттєво зменшилася частка послуг у виробництві ВВП: якщо у 2000 році вона дорівнювала 37,8%, то на початок 2010 року скоротилася майже до 24,6% [9, с.30, 297].

Неухильно скорочувалася частка легкої промисловості. Можна навіть зазначити про знищення цієї галузі економіки. Адже ж тільки за 1990-2000 роки її питома вага у виробництві ВВП зменшилася у 8 разів і на початок 2010 року складала 0,9% обсягу реалізованої продукції промисловості. Проте зростає питома вага видобувної промисловості: разом із електроенергетичною, нафтохімічною, нафтопереробною й металургійною промисловістю її сукупна частка в обсязі реалізованої продукції промисловості перевищує 60% [9, с.108].

У структурі промисловості частка обсягу реалізованої продукції машинобудування скоротилася з 30,7% у 1990 році до 10,6% на початок 2010 року [9, с.108]. А питома вага інноваційно спроможних промислових підприємств становить усього 8,7%.

Такий стан структури виробництва негативно впливає як на загальний показник виробництва ВВП в країні (який складає всього 63% рівня 1990 року), так і на рівень добробуту українських громадян. (Згідно даним Швейцарського банку Credit Suisse, опублікованим у щорічному звіті Global Wealth – 2010, у рейтингу багатства громадян Україна посідає передостаннє місце в Європі.) Отже деформації структури національної економіки гальмують просування нашої країни у Європейський простір і можливості забезпечити ефективні пропозиції національних товарів і послуг на світових ринках [10].

Можна констатувати, що структурні деформації української економіки є небезпечними. За роки реформ ситуація не тільки не покращилася, але значно погіршилася. А відтак не втрачає актуальності теза «Програми – 2010», де у розділі «Стратегія економічного зростання» виділено пункт «Пріоритети структурної перебудови економіки», в якому підкреслено: «Структурна перебудова економіки за своїми результатами має вирішальне значення в проведенні економічних реформ» [11, с.37].

Спираючись на таке методологічне підґрунтя, ми вважаємо за необхідне висловити авторську позицію щодо концептуальних підходів побудови ефективної структури національної економіки. Основними методологічними складовими побудови сучасної концепції структури національної економіки є наступні:

А) Перш за все необхідно узгодити основні макроекономічні пропорції відтворення, зокрема – пропорцію між темпами зростання заробітної плати й продуктивності праці, а також співвідношення між рівнем оплати праці й валовим/змішаним доходом у структурі ВВП. Слід зазначити, що вказані пропорції в Україні не мають чітко вираженої сталої тенденції. Так, якщо у 2001 році питома вага валового прибутку перевищувала питому вагу оплати праці, то у 2002 році співвідношення цих складових ВВП змінилося на користь заробітної плати. Наслідком цього стало поступове вирівнювання розподілу доходу з подальшим зростанням частки заробітної плати (до 49,1% ВВП), що обумовило скорочення питомої ваги валового прибутку, а відтак – обмежило ресурси

накопичення для економічного розвитку в перспективі. Така ситуація спостерігалася й у 2009 році, принаймні в I кварталі, коли диспропорції в розподілі ВВП ще більше посилювалися: частка оплати праці становила 53,8%, що на 23,2% перевищувало частку валового прибутку/змішаного доходу [1, с.21].

Висловлюючи власну позицію з даного питання, ми віддаємо собі звіт, що підвищення оплати праці в Україні є однією з актуальніших проблем, обумовлених на сучасному етапі суттєвим розширенням українських громадян та поглибленням реального рівня бідності в Україні. Звісно, що в цьому питанні Україна значно відстає від стандартів не тільки розвинутих країн, але й багатьох країн ринкової економіки. Не дивлячись на це, існують об'єктивні закономірності формування та функціонування економіки будь-якої країни, що забезпечують не тільки її відтворення, але навіть існування як держави (йдеться навіть про економічну безпеку країни). Тому в Україні вкрай необхідно підвищення рівня оплати праці, але це має здійснюватися не суб'єктивним разовим порядком (наприклад, популістським шляхом за часи виборчих кампаній), а на підставі об'єктивних пропорцій відтворення суспільного продукту – ВВП, об'єктивних тенденцій його розподілу за доходами й витратами. Сьогодні, як доводить практика й свідчать фахівці, в Україні відбувається гіпертрофоване нарощування оплати праці, що зумовлює подальші деформації структури національної економіки.

Б) Необхідно також взяти засоби подолання високого рівня вразливості національної економіки, обумовленого сировинною спрямованістю виробництва й експорту (а відтак – залежністю українських макроекономічних показників від попиту й цін на сировину).

Конкретним напрямом реалізації цієї тези має бути *структурна перебудова національної промисловості*. Звісно, що 2/3 її загального обсягу становлять галузі, що виробляють сировину, матеріали й енергетичні ресурси. Щодо частки соціально орієнтованої продукції, то вона дорівнює 1/5 загального обсягу промислового виробництва. Вище вже йшлося про майже повне зникнення національної легкої промисловості, яка становить 0,8% у загальному обсязі промислового виробництва та 0,9% – у загальному обсязі реалізації промислової продукції [1, с.25]. Відновлення вітчизняної легкої промисловості надасть можливості вирішити низку соціально-економічних проблем:

- суттєво зменшить вивіз валюти на іноземні ринки;
- збільшить обсяг валового внутрішнього продукту;
- створить умови для значного розвитку малого підприємництва;
- суттєво понизить ціна на товари;
- активізує зайнятість населення, знизить рівень безробіття;
- активізує відтворювальні процеси в національній економіці, оскільки обумовить необхідність розвитку галузей, що забезпечують саме існування легкої промисловості (зокрема машинобудування для неї й виробництво сировини для вітчизняного споживача);
- підвищить ефективність національної економіки, можливості нагромадження капіталу, оскільки швидкість його обігу значно більша за швидкість обігу капіталу в галузях важкої індустрії;
- значно підвищить доходи й рівень життя українських громадян.

Окремо необхідно висловитися щодо машинобудівної галузі національної економіки, частка якої становить лише 10,6% в обсязі реалізованої продукції промисловості проти 30,7% у 1990 році. Це майже в 3-4 рази нижче рівня цього показника в розвинутих країнах світу [1, с.25; 9, с. 108].

Першочерговим завданням перебудови національної економіки, на наш погляд, має стати активізація галузей, в яких Україна мала конкурентні переваги на початку ринкових трансформацій, тим більше, що науково-виробничий потенціал країни в цих галузях ще не до кінця зруйнований і його можливо відновити. Йдеться про авіабудування, будування човнів, розвиток галузей, що забезпечують реалізацію космічних проєктів (у даному разі можливо інтегрування національних економік різних країн). До речі, Україна має відповідний інтелектуальний потенціал розвитку даних галузей: у 2010 році зі 169 країн вона посіла 69 місце по індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП) після Білорусі – 61 місце, Російської Федерації – 65 місце та Казахстану – 66 місце.

В системі принципів заходів щодо структурної перебудови національної економіки важливе місце посідає сільське господарство, яке, з нашого погляду, є майже зруйнованим. Фермерська система в країні не розвинута, а державні сільськогосподарські підприємства у занепаді. Активізація цієї галузі також обумовить відродження вітчизняного машинобудування, а відтак – комплексний розвиток національної економіки.

В) Концептуального значення щодо перебудови структури національної економіки набуває інституціональна її перебудова. Йдеться про структуру власності, розвиток малого підприємництва,

активізацію корпоративного сектора економіки тощо. Актуальним залишається необхідність удосконалення господарського механізму, в системі якого важливим елементом є механізм матеріального заохочення та механізм управління національною економікою. Але це – проблеми інших більш докладніших досліджень.

Висновки:

1. На структурні процеси й структурні зміни, що відбуваються в Україні протягом останнього десятиліття, впливають як зовнішньоекономічні чинники (насамперед, фінансово-економічну кризу), так і внутрішні чинники (насамперед, суперечності розвитку вітчизняної економіки та механізмів управління нею).
2. Сучасна структура національної економіки зруйнована і не здатна забезпечити не тільки економічне зростання, але й економічну стабільність, тим більше, що вона має сировинну експортну орієнтацію і залежить від світових фінансових процесів. Отже йдеться навіть про економічну небезпеку країни.
3. Щодо перебудови структури національної економіки України концептуального значення набуває подолання сировинної експортної орієнтації виробництва, повна перебудова структури національної промисловості у напрямку розвитку пріоритетних (на початкових етапах самостійності) галузей виробництва – авіабудування, будування човнів та розвиток галузей, зв'язаних з космічними проектами; розвиток легкої промисловості (а відтак – машинобудування для цієї галузі економіки); розвиток сільського господарства; удосконалення інституціональної структури національної економіки та механізмів управління нею.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / За ред. В.М.Гейця – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
2. Школьник І.О., Семенов А.Ю. Взаємодія інститутів фінансового посередництва з реальним сектором економіки // Фінанси України. – 2011. – № 1. – С.83-93.
3. Великий Ю. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за рахунок власних фінансових коштів // Схід: Аналітично-інформаційний журнал. – 2011. – №2(109). – С. 16-19.
4. Тарасевич В.М. Інституційна еволюція: контекст взаємодій // Економічна теорія: науковий журнал. – 2010. – №4. – С.15-23.
5. Петруня Ю.Є., Іваншина О.Ф. Інституціональні чинники економічного розвитку // Економічна теорія: науковий журнал. – 2010. – №4. – С.24-31.
6. Глобальна економічна криза 2008-2010 років: світовий досвід та шляхи подолання в Україні: Монографія / Під аг. ред. В.І.Ляшенка. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 414 с.
7. Пахомов Ю.Н. Кризис украинского реформаторства / Социально-экономические аспекты глобализации: научные доклады. – Донецк, 2001. – 37 с.
8. Статистичний щорічник України за 2002 рік / За ред. О.Г.Осауленка. – Київ: Консультант, 2003. – 664 с.
9. Статистичний щорічник України за 2009 рік / За ред. О.Г.Осауленка. – Київ: Інформаційно аналітичне агентство, 2010. – 566 с.
10. The Global Competitiveness Report 2009-2010. World Economic Forum. – <http://www.weforum.org>.
11. Програма “Україна – 2010”. – К., 1999. – 96 с.

РЕЗЮМЕ

У статті розглянуто концептуальний аспект перебудови структури національної економіки України. Доведено необхідність подолання її сировинної експортної орієнтації, активізації легкої промисловості, машинобудування, сільського господарства, а також удосконалення інституціональної структури економіки та механізмів управління нею.

Ключові слова: економічна стабільність, національна економіка, структурна перебудова, макроекономічні пропорції.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрен концептуальный аспект перестройки структуры национальной экономики Украины. Обоснована необходимость преодоления её сырьевой экспортной ориентации, активизации лёгкой промышленности, машиностроения, сельского хозяйства, а также совершенствование институциональной структуры экономики и механизмов управления нею.

Ключевые слова: экономическая стабильность, национальная экономика, структурная перестройка, макроэкономические пропорции.

SUMMARY

In this article research the conception aspect of transformation of Ukraine national economy structure. Argued necessary overcome of source export orient it, activity of light industry, mechanical engineering, agriculture and development institution structure of economy, mechanisms of management it.

Keywords: economic stability, national economy, structural reorganization, macroeconomic proportions.

АНАЛІЗ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН

Дубель В.М., ДонНУ

В сучасних умовах розвитку світової економіки значно зростає важливість раціонального природокористування. Перш за все, йдеться про екологічно збалансований економічний розвиток суспільства, який не порушує здатність екосистем до відновлення.

Актуальність даної теми обумовлена необхідністю переходу від традиційного техногенного до нового типу соціально-економічної розбудови суспільства, ґрунтованого на принципах сталого розвитку, пріоритеті соціальних і екологічних цінностей, дотриманні екологічного імперативу, гуманізму в усіх сферах існування суспільства.

Метою роботи є аналіз еколого-економічного розвитку країн, особливостей переходу до еколого-економічного розвитку країн різних типів.

Дослідженням проблеми пошуку оптимального шляху розвитку суспільства з урахуванням стану навколишнього природного середовища займалися такі видатні вітчизняні і зарубіжні вчені, як Л. Абалкін, І. Александров, І. Амоша, О. Веклич, В. Герасимчук, В. Геєць, Е. Гірусов, С. Дорогунцов, Я. Жаліло, С. Куркуленко, Ю. Макогон, Л. Мельник, Г. Пастернак-Таранушенко, Г. Черніченко, М. Хвесик та інші. Разом з тим не існує єдиного підходу до визначення еколого-економічного розвитку та шляху до його розбудови. Практичні кроки щодо переходу країн до еколого-економічного розвитку не знаходять відповідного висвітлення та оцінки в суспільстві, особливо в країнах, що розвиваються.

Вибір країн для аналізу трансформаційних еколого-економічних перетворень відбувався за наступними принципами.

1. Країни згруповані за рівнем соціально-економічного розвитку. Виділено 3 групи країн: розвинені, країни, що розвиваються та країни з транзитивною економікою. Загалом для аналізу еколого-економічних трансформацій було вибрано 34 країни.

2. До кожної групи увійшли країни, що є найбільш типовими представниками та уособлюють в собі притаманні цій групі країн риси. Крім того, ці країни займають значні території та концентрують значну частку населення. Загальна чисельність населення вибраних для аналізу країн складає 4,7 млрд. осіб, а їх загальна площа становить 79 млн. км², що складає 71,4% від загальної чисельності населення світу, та 58,4% від загальносвітової поверхні суші.

3. Важним фактором при виборі країн для аналізу було географічне розташування. Групи сформовано таким чином, щоб було представництво усіх континентів і регіонів світу.

Аналіз еколого-економічного розвитку країн пропонується проводити за трьома основними напрямками: екологічним, економічним та соціальним.

До групи економічних індикаторів еколого-економічного розвитку можна віднести наступні показники:

1. ВВП на душу населення (у поточних доларах США).
2. Зростання ВВП, % річних.
3. Частка високотехнологічного експорту (% від експорту промислових товарів).
4. Споживання енергії (в кг нафтового еквівалента на душу населення).
5. Інфляція, дефлятор ВВП (% річних).

Динаміка ВВП на душу населення дає уявлення про економічні можливості країни, продуктивність її праці робітників, тенденції соціально-економічного розвитку.

Протягом 1990-2009 рр. в світі відбувалася загальна тенденція до зростання розмірів ВВП на душу населення. Проте загальний процес зростання ВВП мав свої регіональні особливості та відрізнявся в різних групах країн.